

Barnen glöms när mamma dödas

Hur kan en morddömd pappa få fortsätta ha vårdnaden om ett barn vars mamma han dödat? Det är bara en av alla frågor som väcks vid läsningen av *I händelse av min död*.

Den här texten publicerades i *SocialPolitik* nr 2/2019. Tyvärr är den mer än aktuell fortfarande.

Mellan den första januari 2000 och den första juni 2019 har 299 svenska kvinnor dödat av en partner eller före detta partner. **Kerstin Weigl** och hennes reporterkollega på Aftonbladet **Kristina Edblom** låter i boken *I händelse av min död*, kvinnorna träda fram. Genom efterlämnade brev och dagböcker. Och genom sina barns berättelser.

De 299 kvinnorna efterlämnade 246 minderåriga barn. 92 av dem var hemma vid brottet och 51 av dem såg det hända. I 179 av fallen var det barnens pappa som dödade mamma. Minst sju barn hittade sin mamma efteråt. Den vanligaste mordplatsen är kvinnans egen säng.

– Att berätta om barnen tycker jag är den enskilt viktigaste granskningen vi har gjort. Långsamt gick det upp för oss att barnen var hemma när deras mamma dödat, säger Kerstin Weigl.

När författarna analyserade siffrorna i juni 2018 hade 16 av 46 fortfarande minderåriga barn sin morddömde pappa som vårdnadshavare. Anledningen är föräldrarättens starka ställning menar Kerstin Weigl. Socialstyrelsens riktlinjer säger att socialnämnden "bör" gå till domstol med vårdnadsfrågan när en förälder döms för att ha dödat den andra föräldern. Men så sker inte alltid.

– Det är kommunerna som brister. Handläggare kan säga saker som att man måste vänta tre år, att det i princip är omöjligt. Men domstolen säger alltid ja till att frånta pappan vårdnaden om de får ärendet.

När regeringen tillsatte en utredning för några år sedan kom den fram till att en lagändring inte behövs, eftersom de flesta kommuner verkade veta vad som gällde. Däremot hade de ofta svårt att hitta personer som kunde åta sig den juridiska vårdsnaden.

Barnombudsmannen har föreslagit att vårdsnaden automatiskt lyfts interimistiskt från en mordmisstänkt förälder redan när denne häktats. Några förslag i den vägen har inte lagts. Umgänget är en svår fråga för familjehemmet där barnen placeras. Flera accepterar att de måste köra barnen till anstalten. Andra har protesterat.

– Pappans behov styr. Han får inte skicka brev, men gör det ändå, till exempel.

Att pappan har vårdnaden betyder att han kan styra barnens liv från fängelset. Han kan bråka om var de ska bo, hindra dem från att skaffa pass eller vaccinera sig. För en pojke tog det sju år innan vårdnadsfrågan avgjordes. Han var två år när pappan bröt sig in i lägenheten och slog ihjäl hans mamma med ett stolsben. Han besökte regelbundet anstalten med sin fostermamma och sov över där. Han berättade inte att han var rädd. När en ny handläggare såg till att pojken fick träffa en

psykolog upptäcktes det att han var traumatiserad.

Det är inte säkert att barnen har hörts av polisen i samband med dödsfallet. De har inte fått berätta om våld och hot som de varit med om och deras möjligheter att få hjälp har försvagats. I boken berättar en jourhemsmamma om att en åttaårig pojkes vittnesmål varit avgörande för mordutredningen och att han är glad för det. Det var bra för honom att inte bära på sin hemlighet.

Det här är barn som måste ha långsiktigt stöd. I ett slag har de förlorat sin mamma, och om det är pappan som begår brottet, också honom.

– Barnen blir mycket ensamma. Vart fjärde barn har skiljts från syskon. Vart femte har fått flytta flera gånger. Det går snabbare att säga upp ett familjehem än en lägenhet, säger Kerstin Weigl.

”I en låda nedanför teven har jag hennes saker i en skokartong, där ligger parfym och smink. Smycken. Till och med hennes tandprotes. Det tycker somliga är äckligt, men jag kan inte kasta den, den var en del av henne. En sak som gjorde henne lycklig. Jag dricker ur mammas teglas.”

Det säger **Alexia**, fjorton år när pappa dödade mamma, tjugotvå år när författarna träffade henne. Barnen undrar om de ska bli som sin pappa, många bär en tyst skam och berättar inte gärna för andra om hur deras mamma dog.

På många håll klarar man ändå av att hjälpa barnen säger Kerstin Weigl.

– Det finns barn som får jättebra bemötande och där det funnits beredskap inom barnpsykiatrin. Det kan även bli bra för barn som växer upp med nära släktingar på mammas sida, med rätt stöd.

Det är historierna som är i förgrunden i boken. För Kerstin Weigl är det obegripligt och upprörande att det här inte anses

viktigt. I de flesta fall där kvinnor dödats har omgivningen känt till mycket av det som försiggått och försökt ingripa.

– Så är det. Vi har inte riktigt det samhällsbygget som hade behövts. Det begås misstag. Det är för mig fortfarande nästan chockerande. Det är vanligt att kvinnorna varit övertygade om att de lever i en jättefarlig relation.

Flera av männen hade kontakt med Kriminalvården eller frivården, många var aktuella i vården.

– De kan ha allvarliga personlighetsstörningar, en del har akuta psykosor, en del har missbruk. Ofta har det funnits olika triggers. Att man haft bekymmer med nära relationer, inte klarar av att bli lämnad, säger Kerstin Weigl.

Hon menar att det är väldigt vanligt med en serie triggers. Om en man inte accepterar en separation och till det läggs ett missbruk och sedan kanske att han förlorar jobbet.

– Det allvarliga är att männen inte blir uppfångade. De berättar inte om sina tankar, sitt mående eller om ilskan över att bli lämnad. Påfallande ofta har männen gått till företagsläkaren, berättat att de tänker konstiga tankar. Det är bekymmersamt att man inte ser helheten, särskilt när någon har självmordstankar. Då frågar vården inte: Har du tänkt på att skada någon annan? Sådan kunskap måste in.

Men det är socialtjänsten som har störst kunskap om männen: vårdnadstvister, våldsamhet, missbruk.

– Den är samtidigt den mest slutna av myndigheter och inte bara på grund av sekretessen. Passiviteten är utbredd och rädslan att göra fel, säger Kerstin Weigl.

Hennes erfarenhet är att andra myndigheters tjänstemän är mer benägna att godta en fullmakt som gör det möjligt att diskutera beslut i enskilda ärenden.

– Sådana överenskommelser är svåra att nå med socialtjänsten. Vi vet att misstag begås som inte får konsekvenser. Inga frågor om ansvar ställs. Vi ser många exempel när vi granskar

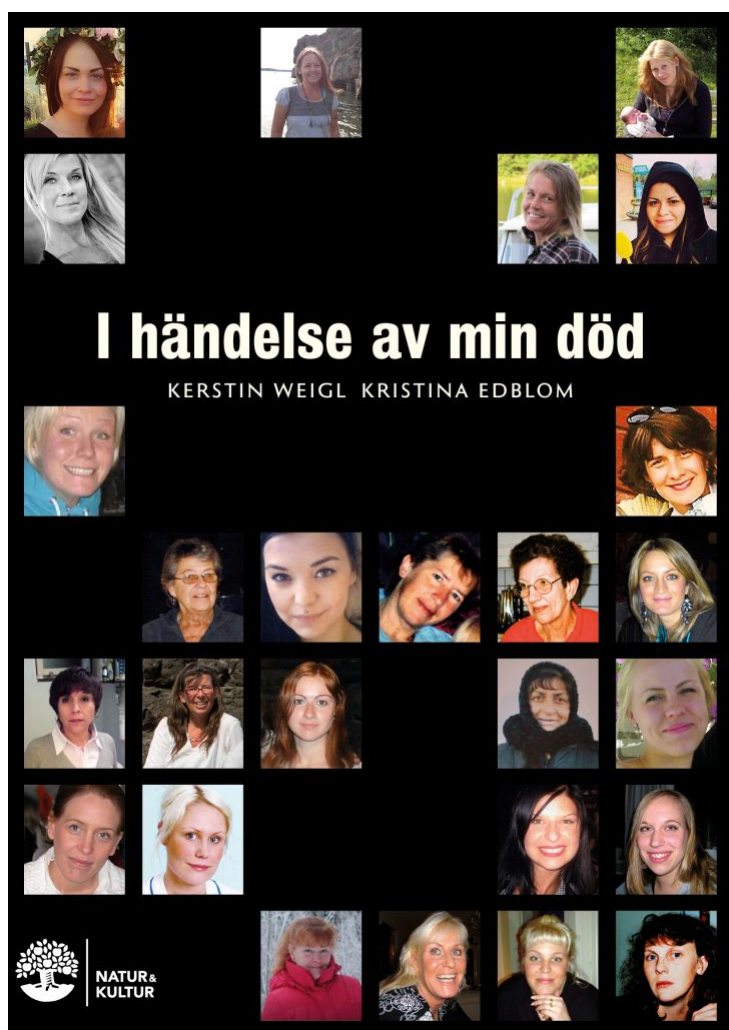
vad som hänt de här kvinnorna.

Om misstagen inte diskuteras lär man sig ingenting och systemfelen blir kvar.

– Att det alltid bara blir enskilda tragedier är ett väldigt stort problem. Socialtjänsten borde vara intresserade av att erkänna att det här inte är bra, på något vis se över i vilken grad myndigheten kan vara öppen. Ordna så att cheferna stiger fram och representerar sin myndighet. Som det är nu har vi ett stort demokratiproblem. Sjuksköterskorna och polisen är ute och berättar. Socialtjänsten får man aldrig se, säger Kerstin Weigl.

Text och foto:

Anna Fredriksson

I händelse av min död, Natur & Kultur, av Kerstin Weigl och Kristina Edblom